

УДК 371.035

КВІТКОВСЬКА Н.В., ТРОФИМИШИНА А.О.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В статті «Психологічна підготовка майбутнього педагога у вищих навчальних закладах» подаються психологічні знання, які дають можливість педагогу бачити індивідуальні особливості кожної дитини, бачити перспективу розвитку, оптимально проектувати формування особистості, знаходити ефективні методи роботи з нею. Для цього необхідно постійно посилювати психологічну підготовку майбутнього вчителя.

***Ключові слова:** психологічна підготовка майбутніх педагогів, психологія педагогічної праці, психологія виховної роботи, практична психологія.*

В останні десятиріччя значно зросла роль психології, як теоретичної, так і практичної. Стрімко народжуються нові галузі психологічної науки, зростає її роль у повсякденному житті кожної людини, застосування у побуті, господарстві, професійній діяльності. У нашій країні проблема підготовки практичних психологів найбільшу актуальність набула останнім часом, тому що з'явилися предметні сфери, де знадобилася допомога кваліфікованих психологів-професіоналів.

Особливе значення мають психологічні знання у педагогічній професії, тому що знання закономірностей розвитку особистості, вікових та індивідуальних особливостей дітей створюють теоретичне обґрунтування для використання найбільш ефективних методів навчання і виховання.

Ще в середині ХІХ ст. видатний український та вітчизняний вчений К.Д. Ушинський у науковій праці «Людина як предмет виховання» одним з перших висунув та обґрунтував думку про першорядну необхідність для кожного педагога психологічних знань. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства важливою проблемою є професійна підготовка майбутнього практичного психолога, що передбачає формування його як активного суб'єкта діяльності, як зрілу особистість з розвинутими професійними якостями. Суспільна практика потребує великої кількості кваліфікованих практичних психологів. Це

потребує належного рівня підготовки та високої відповідальності за результати своєї професійної діяльності. Становлення особистості практичного психолога здійснюється в процесі його професіоналізації і визначається правами, обов'язками та етичними нормами, які знаходять своє віддзеркалення у властивостях і якостях зрілої особистості, що здатна цілеспрямовано перетворювати внутрішній і зовнішній світ за своїми власними законами. Професія психолога є особливим видом діяльності, який, крім знань, вимагає певних особистісних якостей, особливої структури світогляду. Процес професійного самовизначення включає розвиток самосвідомості, формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання свого майбутнього, побудову еталонів у вигляді сучасного образу професіонала. Особистісне самовизначення людини відбувається на основі освоєння суспільно вироблених уявлень про ідеали, норми поведінки і діяльності [8].

Добрі знання психології дають можливість вчителю побачити індивідуальні особливості кожної дитини, своєчасно помітити народження в неї нових прогресивних якостей пізнання, нових почуттів, нових рис характеру, які ще формуються. Тому дисципліну «Психологія» викладають на всіх факультетах, щоб розвинути у майбутніх педагогів вміння відчувати внутрішній стан учнів.

Психологія вивчення дитини дає педагогу можливість бачити перспективу її розвитку, дозволяє оптимально проектувати процес формування особливості дитини, знаходити ефективні методи роботи з нею.

У 2002–2003 навчальному році в Миколаївському державному університеті імені В.О. Сухомлинського було створено факультет психології з трьома кафедрами: теоретичної та прикладної психології, загальної та вікової психології і кафедра філософії. Трохи пізніше були організовані кафедра медичної психології та кафедра соціальної педагогіки.

З розширенням факультету, появою нових кафедр зросла кількість психологічних дисциплін і навчальних годин у підготовці молодих фахівців. Так, наприклад, на факультеті української філології один з перших випусків отримав 1526 годин психологічних дисциплін, а у 2008–2009 р. – 1746 годин психологічних дисциплін. Розширюють коло нових предметів з пси-

хології, збільшилась кількість годин, покращилась психологічна підготовка майбутніх педагогів.

Випуск фахівців у 2004 році, другою спеціальністю яких була психологія, мав таку кваліфікацію: вчитель української мови і літератури, зарубіжної літератури та практичний психолог у закладах освіти. Розглянемо кількість випускників цієї спеціальності за роками:

№	Рік	Кількість випускників (чол.)
1.	2004	32
2.	2005	10
3.	2006	13
4.	2007	48
5.	2008	23
6.	2009	29

З 2004 року на факультеті психології готують фахівців за спеціальністю психологія. Була така кількість випускників за роками:

№	Рік	Кількість випускників (чол.)
1.	2004	22
2.	2005	56
3.	2006	42
4.	2007	51
5.	2008	40
6.	2009	46

Інститут педагогічної освіти спеціалістів з кваліфікацією вчитель початкових класів та практичний психолог в закладах освіти почав випускати з 2005 року. І ми можемо спостерігати таку тенденцію:

№	Рік	Кількість випускників (чол.)
1.	2004	---
2.	2005	22
3.	2006	35

4.	2007	38
5.	2008	42
6.	2009	35

Крім того в університеті з 2005 року було здійснено випуск фахівців спеціальності «Дошкільне виховання. Психологія»:

№	Рік	Кількість випускників (чол.)
1.	2004	---
2.	2005	11
3.	2006	13
4.	2007	19
5.	2008	15
6.	2009	27

З 2005 року в Миколаївському державному університеті імені В.О. Сухомлинського відкрилось нове поєднання спеціальностей «Біологія. Психологія», набрано на I курс 22 студенти.

З наведених вище цифр можемо зробити висновок, що найбільшою популярністю за ці роки користувалася спеціальність «Психологія». У 2004 році кількість випускників була невелика, а з наступними роками вона зростає. На філологічному факультеті спостерігається зростання зацікавленості практичною психологією, потім вона трохи зменшується, однак, пізніше знову починає зростати. На інших факультетах ми можемо спостерігати майже таку саму тенденцію.

В останні роки до навчальних планів факультетів, які готують педагогів-психологів введено кілька потрібних і цікавих психологічних дисциплін, таких як «Психологія педагогічної праці», «Психологія виховної роботи з учнями», «Профілактика і корекція девіантної поведінки учнів», «Основи психологічного консультування», «Соціально-психологічна реабілітація» та багато інших, що, безсумнівно, сприятиме широкій і всебічній психологічній підготовці педагога-психолога, поглибленню його знань. Ці райдушні сподівання затьмарює лише відсутність потрібних підручників, посібників, наукової і методичної літератури з деяких названих напрямків, нерідко й мізерна кількість годин. Так, наприклад, для спеціальності «Музика.

Психологія» навчальним планом передбачено опанувати проблемою девіантної з відхиленнями від норми поведінки учнів, її попередження і корекцію за шість лекційних та шість семінарських годин при відсутності підручника чи хоча б методичних рекомендацій для студентів.

Такий самий стан із курсами «Психологія педагогічної праці» та «Психологія виховної роботи з учнями».

Користуючись нагодою, пропонуємо свої нароби. Так, у вісімнадцятигодинний лекційний курс «Психології педагогічної праці» ми включили теми: «Знання педагогічної діяльності вчителя для суспільства», «Психологічна підготовка педагога», «Педагогічна техніка вчителя», «Складові педагогічної майстерності», «Психологія навчання», «Психологія виховання», «Психологія підготовки вчителя до уроку (або виховного заходу)», «Особистість учня і індивідуальний та диференційний підхід», «Особистість вчителя, «Вчитель учить інших і все життя вчиться сам», «Справжній вчитель – який він?».

Всі ці теми передбачають розгляд найважливіших навчальних і виховних проблем, з яких ми обираємо тематику семінарських занять.

Закінчивши лекційний цикл, можна провести перший семінар про особистість вчителя: яким він має бути? Які риси характеру і поведінки цінують учні? Що робити, щоб бути хорошим вчителем? Чи потрібно вчителю володіти акторськими здібностями?

Семінар побудовано на кількох сценках із шкільного життя, розіграних студентами («несправедливий вчитель», «авторитарний», «грубий» та «крикливий» або «байдужий до учнів»). Показ одягу, зачісок і косметики для вчителів; читання оповідань і віршів, власні спогади про своїх улюблених педагогів роблять це заняття незабутнім.

У проведенні семінарських занять допоможуть змістовні підручник і хрестоматія одеського колективу, керованого академіком І.А. Зязюном [5-6].

До навчального курсу «Психологія виховної роботи» були обрані теми лекцій: «Законодавство України про виховання і освіту», «Фактори впливу на розвиток особистості», «Психологічні закономірності у різні вікові періоди її становлення», «Виховання всебічно розвинутої людини», «Гуманізація ви-

ховання», «Вивчення досвіду В.О. Сухомлинського», «Вчення А.С. Макаренка про учнівський колектив і закони його розвитку», «Робота педагога із створення дитячого колективу», «Виховна діяльність з учнями школи, ПТУ, класу, групи», «Сучасні особистісно-орієнтовані технології у виховному процесі», «Робота педагогів з прищеплення учням навичок здорового способу життя», «Педагог і родина – друзі чи вороги?».

Окрім цього на практичних заняттях студенти вивчають поведінку важких школярів, знайомляться з сучасними актуальними проблемами виховання і вчать правильно вирішувати ці проблеми. Вони навчаються спілкуватись з агресивними дітьми, ледачими та неорганізованими. Також студенти на парах знайомляться з таким поняттям, як сучасні неформальні групи, діти-індіго. Розв'язують проблеми, пов'язані з суїцидальною поведінкою дітей, а також розв'язують питання втечі дітей із дому. І корегують їх поведінку. Тематику лекцій до курсу «Психологія виховної роботи» обираємо таким чином, щоб вона допомагала виховувати нові покоління дітей і підлітків активними, діяльними, небайдужими, моральними людьми, які правильно розуміють життєві ситуації, вміють вирішувати їх. І в цьому їм допоможуть психологічні знання. Ці предмети допомагають виховувати у студентів професійні якості практичного психолога.

Отже, практична психологія стала настільки незамінним предметом, що вона присутня на всіх факультетах, без винятку, і, як ми бачимо, досить велику популярність зараз завойовують подвійні спеціальності, що дає людині можливість стати гармонійно розвинутою особистістю. Практична психологія супроводжує нас все своє життя. Знання її допомагають нам знаходити спільну мову з оточуючими, виходити переможцем з будь-якої складної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власова О.І. Педагогічна психологія. Навч. Посібник. – К., 2005.
2. Головінський І. Педагогічна психологія. Навч. Посібник. – К., 2003.
3. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання. – Харків, 2002.
4. Москаленко О.В. Личностно-профессиональное развитие современного человека // Мир психологии. – 2004. – №4.

5. Панок В.Г. Основні напрями професійного становлення особистості практичного психолога у вищій школі // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №4.
6. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – К., 2008.
7. Педагогічна майстерність: Хрестоматія / За ред. І.А. Зязюна. – К., 2008.
8. Чепелева Н.В. Личностная подготовка практического психолога в условиях ВУЗа // Психолого-педагогические основы личностно-ориентированного образования в МДЦ «Артек». Сборник научных трудов. – Ялта: Артек, ГИА, 2001.

КВИТКОВСКАЯ Н.В., ТРОФИМИШИНА А.О.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье «Психологическая подготовка будущего педагога в высших учебных заведениях» подаются психологические знания, которые дают возможность педагогу видеть индивидуальные особенности каждого ребенка, видеть перспективу развития, оптимально проектировать формирование личности, находить эффективные методы работы с ней. Для этого необходимо постоянно усиливать психологическую подготовку будущего учителя.

Ключевые слова: психологическая подготовка будущих педагогов, психология педагогического труда, психология воспитательной работы, практическая психология.

KVITKOVSKAJA N.V., TROFIMISHINA A.O.

PSYCHOLOGICAL PREPARATION OF FUTURE TEACHER IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

In the article «Psychological preparation of future teacher psychological knowledges, which enable a teacher to see the individual features of every child, see the prospect of development, are given in higher educational establishments», it is optimum to design forming of personality, find the effective methods of work with her. For this purpose it is necessary constantly to strengthen psychological preparation of future teacher.

Keywords: psychological preparation of future teachers, psychology of pedagogical labour, psychology of an educate work, practical psychology.